

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА У РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сучасному етапі економічного розвитку України в умовах реальної самостійності суб'єктів господарювання все більшого значення набуває реалізація принципів самоокупності та самофінансування. Основним фактором реалізації зазначених принципів є формування достатнього розміру фінансових результатів, які одночасно завершують цикл діяльності підприємства та виступають необхідною умовою наступного циклу. Прибуток є найважливішим критерієм успішної роботи підприємства, який характеризує остаточний результат усіх видів діяльності і є формою приросту активів його власників [3].

Значення прибутку проявляється в тому, що у його величині безпосередньо віддзеркалюються всі аспекти діяльності господарюючого суб'єкта: технологія і організація виробництва, система внутрішнього та зовнішнього управління, особливості діяльності, які визначають якість та обсяг виготовленого продукту, рівень собівартості та ціноутворення, стан продуктивності праці тощо. Також, провідна роль прибутку полягає в тому, що він забезпечує зміцнення бюджету держави, сприяє інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у будь-якій сфері економічної діяльності. Сукупність цих факторів перетворюють прибуток на основну рушійну силу ринкового механізму господарювання та основне джерело економічного і соціального розвитку підприємства та держави в цілому.

Посилення ролі прибутку обумовлено також діючою системою його розподілу, відповідно до якої підвищується зацікавленість власників у збільшенні не тільки загальної суми прибутку, але й особливо тієї його частини, що залишається в розпорядженні підприємства й використовується як головне джерело засобів, що направляють на виробничий і соціальний розвиток, а також на матеріальне заохочення працівників відповідно до якості затраченої праці.

У збільшенні фінансових результатів підприємства відбиваються інтереси найманих працівників, які зацікавлені у збільшенні своїх доходів у вигляді заробітної плати та участі у прибутках.

У зростанні прибутковості діяльності суб'єктів господарювання також зацікавлена держава, адже за рахунок відрахувань від прибутку в бюджет формується основна частина фінансових ресурсів держави, регіональних і місцевих органів влади. Відповідно, від збільшення обсягів сплачених податків до бюджетів значною мірою залежать темпи економічного та інвестиційно-інноваційного розвитку країни, окремих регіонів, збільшення суспільного багатства й в остаточному підсумку підвищення життєвого рівня населення.

Отже, за умов ринкової економіки отримання максимально можливої суми прибутку є метою будь-якого виробництва. Таке бажання максимізації прибутку визначається його роллю в системі економічних відносин:

- прибуток є основною метою підприємницької діяльності і мірилом її ефективності;
- прибуток є основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його розвиток;
- прибуток є носієм захисної функції підприємства від загрози банкрутства та головною передумовою зростання ринкової вартості господарюючого суб'єкта;
- прибуток є джерелом зростання доходів працівників підприємства;
- прибуток є необхідною умовою при виході підприємства на міжнародний ринок;
- прибуток є фундаментом економічного розвитку країни, джерелом задоволення соціальних потреб у зв'язку з тим, що саме отримання прибутку забезпечує надходження до бюджету податків і платежів;
- прибуток є важливим джерелом задоволення окремих потреб суспільства.

Важливість прибутку як внутрішнього джерела фінансування для розвитку суб'єктів господарювання вимагає від управлінського персоналу здійснення ефективного управління його формуванням та розподілом. Для побудови ефективної системи управління необхідним є:

- 1) чітке визначення завдань управління прибутком, що ґрунтуються на функціях прибутку та функціях управління;
- 2) налагодження інформаційного забезпечення системи управління, що передбачає побудову інформаційної системи, яка б забезпечувала управлінський персонал достовірною та оперативною аналітичною інформацією про об'єкт управління;
- 3) створення дієвої системи контролю за виконанням управлінських рішень.

В основі побудови системи управління, яка б відповідала вище наведеним критеріям лежить ідентифікація функцій прибутку в ринковій економіці та господарському житті підприємства, що характеризують його роль, значення та можливості використання.

Дослідження підходів науковців до функцій прибутку, дозволяє зробити висновок, що домінуючою є позиція, що прибуток виконує оціночну (облікову), стимулюючу, розподільчу та соціальну функції. Так, Л.В. Вороніна, притримується думки, що прибуток виконує три функції, а саме: відтворювальну, стимулюючу та узагальнюючу, як оціночного показника діяльності підприємства [1, с. 203].

О.Р. Кривичко доведено доцільність уточнення функцій прибутку, де поряд з оціночною функцією і функцією економічного стимулювання виокремлено функцію економічної цінності, оскільки прибуток відображає економічні відносини, завдяки яким потреби й інтереси людини або групи людей переносяться на речі, предмети, інтелектуальні надбання та мають вартісну оцінку [2, с. 5].

Ми притримуємося думки вчених, які зазначають, що прибуток виконує оціночну, стимулюючу, розподільчу та

соціальну функції [4; 5].

Сутність оціночної функції полягає в тому, що прибуток є основним показником та критерієм ефективності діяльності суб'єктів господарювання [5]. Одним із основних факторів належного виконання прибутком цієї функції є: формування повної та достовірної інформації про здійсненні у звітному періоді операції; встановлення в ході здійснення контрольних дій законності та доцільності операцій з формування прибутку, раціональності використання майна власників.

Стимулююча функція ґрунтується на тому, що прибуток як результат діяльності, слугує стимулом для управлінського персоналу та працівників підприємства здійснювати свою діяльність з найвищою ефективністю, що дозволить забезпечити стабільне отримання винагороди за вкладену працю та (або) прийняти участь у розподілі отриманого прибутку. Реалізація стимулюючої функції передбачає вибір та затвердження таких напрямів розподілу прибутку, які б забезпечували можливість створення та подальшого використання фонду споживання за напрямом матеріальне стимулювання працюючих в оптимальній пропорції з фондом накопичення [4].

Розподільча (бюджетоутворююча) функція реалізується шляхом використання прибутку в якості джерела формування дохідної частини бюджетів усіх рівнів починаючи з державного бюджету, через розподіл прибутку у вигляді податку на прибуток, закінчуючи бюджетом окремого структурного підрозділу підприємства. Для реалізації цієї функції обліковий персонал суб'єкта господарювання покликаний забезпечити належний облік за напрямками використання прибутку та контроль за фактичним використанням прибутку.

Розглядаючи функції прибутку з позиції їх реалізації для досягнення економічного розвитку суб'єктів господарювання, доцільним є виділення соціальної функції, яка передбачає виконання підприємством програм соціального захисту працюючих та суспільства в цілому. Основне завдання управління прибутком в рамках виконання соціальної функції полягає в гармонізації інтересів власників, держави, найманого персоналу та населення в цілому щодо розподілу прибутку та визначення пріоритетних напрямів його використання.

Отже, налагодження на підприємстві системи управління прибутком, яка спрямована на реалізацію оціночної, розподільчої та стимулюючої функції прибутку дозволить забезпечити економічний розвиток підприємства в частині зростання продуктивності праці та економічного зростання кожного суб'єкта господарювання шляхом підвищення ефективності та відповідальності кожного працюючого та окремого структурного підрозділу за результати діяльності. Виконання прибутком соціальної функції виступає запорукою добробуту не лише власників, працівників, суспільства, а й соціальної відповідальності бізнесу в цілому.

Список використаної літератури:

1. Вороніна В.Л. Сутність та функції прибутку в умовах сучасного економічного росту країни / В.Л. Вороніна // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2013. – Вип. 33 (Ч. III). – С. 202–205.
2. Кривицька О.Р. Формування прибутку підприємств у ринкових умовах: автореф. дис. кан. екон. наук: 08.00.08 / О.Р. Кривицька // Тернопільський національний економічний університет, 2010. – 18 с.
3. Мельник Т.Ю. Формування інформаційних ресурсів управлінського обліку для контролювання фінансових результатів підприємства / Т.Ю. Мельник // Молодий вчений. – 2015. – № 8 (23), Ч. 2. – С. 63–68.
4. Панченко І.А. Функції прибутку: значення для забезпечення економічного розвитку суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / І.А. Панченко. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/3475/1/71.pdf>.
5. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Л.А. Суліменко. – Вид. 5-е, доповнене. – Житомир: ПП "Рута", 2012. – 609 с.